

ΓΕΩΠΟΝΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

AGRICULTURAL UNIVERSITY OF ATHENS

Κοινωνιολογία της Αγροτικής Ανάπτυξης

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ
«Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη και Διαχείριση του Αγροτικού Χώρου»

Ενότητα 8: Η Νέα Αγροτικότητα, η Πολυλειτουργική Ύπαιθρος και οι Νέες Πολιτικές για την Ανάπτυξη της Υπαίθρου (1/3)
1ΔΩ

Διδάσκων: Λ. Καζακόπουλος

Τμήμα: Αγροτικής Οικονομίας και Ανάπτυξης

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Μαθησιακοί στόχοι

- Το μάθημα στοχεύει σε μια ολιστική και κριτική προσέγγιση της έννοιας της αγροτικής ανάπτυξης μέσα από τη διδασκαλία βασικών εννοιών και μεθόδων για την κατανόηση μιας κοινωνικά ετερογενούς αγροτικής κοινωνίας. Πλαίσιο αναφοράς αποτελεί η Ελλάδα και οι χώρες της Ε.Ε.

Λέξεις κλειδιά

- Αγροτική κοινωνία, ύπαιθρος, ανάπτυξη, δημογραφία, αγροτική εκμετάλλευση, οικογενειακή γεωργία, φύλο, νέα αγροτικότητα, πολυλειτουργικότητα

Αγροτικός χώρος ή ύπαιθρος

- Βασική διάσταση: φυσικό περιβάλλον.
- Άλλες διαστάσεις:
 - Πολλαπλές δράσεις
 - Διαφορετικές παραγωγικές δραστηριότητες και χρήσεις φυσικών πόρων
 - Διαφορετικές κοινωνικές ομάδες και κοινωνικά στρώματα
 - Προσπάθειες ελέγχου-ιδιοποίησης τμημάτων αυτού του χώρου.

Αγροτικό- Αγροτικότητα (εννοιολογήσεις) 1/2

- Το 'Αγροτικό' ως διακύβευμα μεταξύ:
 - παλαιών και νέων συμφερόντων,
 - παραγωγικών και καταναλωτικών χρήσεων,
 - διαφορετικών επιπέδων διακυβέρνησης (τοπικό, περιφερειακό, εθνικό, ευρωπαϊκό).
- Το 'Αγροτικό' ως χωρική διάσταση(τοπικότητα):
 - Η 'Αγροτικότητα' ορίζεται ως συγκεκριμένος τύπος χώρου με συγκεκριμένη γεωγραφική αναφορά (τοποθεσία) που η φυσιογνωμία της αντανακλάται στα φυσικά και κοινωνικοοικονομικά της χαρακτηριστικά (τοπογραφική χωροθέτηση, χρήσεις γης, σύνθεση του πληθυσμού κ.λπ.).

Αγροτικό- Αγροτικότητα (εννοιολογήσεις) 2/2

- Το ‘Αγροτικό’ ως κοινωνική αναπαράσταση:
 - Η ‘Αγροτικότητα’ ορίζεται ως μια πολιτισμική έννοια αποσυνδεδεμένη από το χώρο (α-χωρική) και κατά συνέπεια εμπειρικά ασαφής, επειδή δεν συνδέεται με μια συγκεκριμένη γεωγραφική περιοχή που περιγράφεται με αντικειμενικά κριτήρια.

“Αγροτικές Παραδόσεις”- Κοινωνική κατασκευή αγροτικότητας

- «Γεωργική παράδοση»: κυριαρχία γεωργικής παραγωγής, εθνική ταυτότητα βασισμένη σε οικογενειακές εκμεταλλεύσεις (Γαλλία, Γερμανία, Ολλανδία, Βέλγιο, Ιρλανδία).
- «Φυσιοκρατική παράδοση»: αγροτικές περιοχές ως χώροι κατανάλωσης του τοπίου και της φύσης, ως ειδυλλιακός παραδοσιακός τρόπος ζωής (Ην. Βασίλειο).
- «Περιφερειακή παράδοση»: κυριαρχία φυσικού περιβάλλοντος και περιορισμών που θέτει στις αγροτικές περιοχές (Σκανδιναβία, Αυστρία, Ελβετία).
- «Μεσογειακή παράδοση»: μικρή πολιτιστική / ιδεολογική βαρύτητα των αγροτικών περιοχών · γεωγραφική και παραγωγική πολυμορφία · σύνδεση αστικών και αγροτικών χώρων.

ΚΑΠ – Κατασκευή του «αγροτικού»* 1/3

- ως κοινωνική αναπαράσταση για την κατασκευή της ΚΑΠ (τέλη '50 – αρχές '60): κυριαρχία της γεωργίας επί του αγροτικού χώρου, προστατευτισμός αγροτικού τομέα, πολιτικές αγροτικών συμφερόντων.
- ως τοπικότητα για την εφαρμογή τής ΚΑΠ ('70 και '80): οικογενειακή γεωργία και αναπαραγωγή αγροτικής κοινωνίας. Η περίπτωση του :
 - «γεωργικού προβλήματος»
 - «αγροτικού προβλήματος»

ΚΑΠ – Κατασκευή του «αγροτικού»* 2/3

- ως **κοινωνική αναπαράσταση** για την αναθεώρηση της ΚΑΠ:
 - κυρίαρχη θέση αγροτικού χώρου,
 - μετακίνηση από τομεακή προσέγγιση σε χωρική προσέγγιση,
 - 3 βασικοί προβληματικοί τύποι αγροτικών περιοχών:
 - πίεση της σύγχρονης ζωής (εισροή πληθυσμού, ανταγωνισμοί επί εδαφικών πόρων),
 - γεωργικός μαρασμός (μείωση πληθυσμού, μείωση απασχόλησης), αλλά σημαντική γεωργία,
 - σημαντικός μαρασμός και δημογραφική κατάρρευση, χωρίς οικονομική διαφοροποίηση.

* κατά Gray (2000)

ΚΑΠ – Κατασκευή του «αγροτικού»* 3/3

- ως **τοπικότητα** για το σχεδιασμό και την εφαρμογή τής ΚΑΠ:
 - υποβοήθηση ενδογενούς ανάπτυξης αγροτικών περιοχών,
 - περιφερειακή αντί αγροτικής ανάπτυξης – περιφερειοποίηση της ΚΑΠ,
 - παράπλευροι στόχοι:
 - πλαίσιο ολοκληρωμένης αγροτικής ανάπτυξης
 - λιγότερη στήριξη τιμών αγροτικών προϊόντων

Αγροτική Ανάπτυξη- έννοια

- Εννοιολογικός προσδιορισμός * : κρατική παρέμβαση στις οικονομίες των λιγότερο ανεπτυγμένων χωρών. Ευρύτερη ως έννοια της 'γεωργικής ανάπτυξης' και πιο συγκεκριμένη, επειδή επικεντρώνεται σε διανεμητικά ζητήματα που έχουν σχέση με το εισόδημα και την απασχόληση (φτώχεια, ανισότητα).
- Αυτόνομο πεδίο πολιτικής, πρακτικής και έρευνας (μέσα '70), προς συγκρότηση μίας «νέας στρατηγικής για τις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες».

Αγροτική Ανάπτυξη- μοντέλα 1/4

● Εξωγενές αναπτυξιακό:

- άρση περιθωριακότητας των αγροτικών περιοχών, μέσω εισαγωγής εξωγενών εκσυγχρονιστικών μοντέλων, τεχνολογιών και πρακτικών από άλλες περιφέρειες.
- Κριτική επί ανακυψάντων προβλημάτων:
 - Εξαρτημένη ανάπτυξη
 - Στρεβλή ανάπτυξη
 - Καταστροφική ανάπτυξη
 - Υπαγορευμένη ανάπτυξη

Αγροτική Ανάπτυξη- μοντέλα 2/4

● Ενδογενείς προσεγγίσεις:

– τοπικές δυνατότητες για:

- δημιουργία ευκαιριών απασχόλησης,
- πλήρη αξιοποίηση των τοπικών ανθρωπίνων πόρων,
- διαμόρφωση θεσμικού πλαισίου ευνοϊκού για την τοπική οικονομική ανάπτυξη,
- παρουσία μιας ανάλογης ιστορικής – πολιτιστικής κληρονομιάς.

Αγροτική Ανάπτυξη- μοντέλα 3/4

- Ρόλος 3 ρευμάτων ιδεών, ορμώμενα από:
 - ανάδειξη ηγετικών αγροτικών – οικονομικών περιοχών/περιφερειών στη Δυτική Ευρώπη,
 - άνοδο περιφερειακών κινήματων και οργανώσεων για την προώθηση διαφορετικών τοπικών μορφών ανάπτυξης,
 - συζήτηση για την αειφορία στον αγροτικό χώρο (εξασφάλιση βιωσιμότητας),
 - παρουσία μιας ανάλογης ιστορικής – πολιτιστικής κληρονομιάς.
- **Νέα προσέγγιση της αγροτικής ανάπτυξης, ως συνδυασμός στοιχείων εξωγενούς και ενδογενούς μοντέλου:**
 - οριζόντια δίκτυα,
 - κάθετα δίκτυα.

Αγροτική Ανάπτυξη- μοντέλα 4/4

- Πρόσφατες θεωρήσεις * : το “παράδειγμα του εκσυγχρονισμού” αντικαθίσταται από το “νέο αναπτυξιακό παράδειγμα”, ως σύνθεση των ενδογενούς και εξωγενούς μοντέλου.

Βασικά στοιχεία:

- «εκ των κάτω» προσδιορισμός στόχων,
- εμπειρία και τεχνογνωσία από μελέτη και ανάδειξη των πρακτικών αγροτικής ανάπτυξης, εκφράζοντας αλληλεπιδράσεις διαφορετικών επιπέδων, φορέων, υποκειμένων.

* (van der Ploeg κ.ά., 2000)

Αγροτική Ανάπτυξη-παράδειγμα*

- 6 επίπεδα έκφρασης ανάπτυξης:
 - αλληλοσυνδέσεων μεταξύ γεωργίας και κοινωνίας,
 - σύνδεσης της αγροτικής ανάπτυξης με ένα νέο μοντέλο ανάπτυξης του γεωργικού τομέα (συμπληρωματικότητα δραστηριοτήτων, συνέργεια)
 - αγροτικού νοικοκυριού (στρατηγικές πολυαπασχόλησης, νέοι εργασιακοί ρόλοι, νέοι δεσμοί πόλης – υπαίθρου),
 - διασυνδέσεων υπαίθρου - οικονομικών φορέων (μηχανισμοί διαχείρισης διαφωνιών),
 - πολιτικών και θεσμών (ποικιλία μέτρων, προγραμμάτων και πολιτικών αγροτικής ανάπτυξης στις διάφορες ευρωπαϊκές χώρες),
 - συνθετότητας και πολύπλευρου χαρακτήρα της φύσης της, βάσει διαφορετικών και αλληλοσυνδεόμενων πρακτικών (αγροτουρισμός, διαχείριση τοπίου, βιολογική γεωργία, προϊόντα ονομασίας προέλευσης).

* (van der Ploeg κ.ά., 2000)

Ύπαιθρος – περιεχόμενο, μετασχηματισμός

- Αλληλοσυσχετιζόμενες μεταβολές, που επηρεάζουν τις αγροτικές περιοχές των χωρών της Ε.Ε.:
 - διαφοροποίηση και πολυμορφία των αγροτικών περιοχών (μωσαϊκό “ευνοημένων”, “ενδιάμεσων” και “λιγότερο ευνοημένων” περιοχών),
 - πολλαπλές διαστάσεις του μετασχηματισμού των αγροτικών περιοχών (επέκταση πολυαπασχόλησης, διαφοροποίηση αγροτικής οικονομίας),
 - νέα μορφή διακυβέρνησης του αγροτικού χώρου: οι αγροτικές περιοχές μεταβάλλονται σε πεδίο δραστηριοποίησης συγκροτημένων ομάδων συμφερόντων, εκτός των αγροτών.

Νέα Ευρωπαϊκή Πολιτική Αγροτικής ανάπτυξης 1/3

- Αναδιάρθρωση και συμπλήρωση των αλλαγών που δρομολογούνται στο γεωργικό τομέα: συστηματική προσέγγιση μιας κοινής διαρθρωτικής πολιτικής για τη γεωργία το 1970 (εκσυγχρονισμός γεωργικών εκμεταλλεύσεων, κατάρτιση αγροτών, πρόωρη συνταξιοδότηση και στήριξη των νέων αγροτών, χωρικά μέτρα όπως οι εξισωτικές αποζημιώσεις).
- Προώθηση της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής διά της πολιτικής περιφερειακής ανάπτυξης (1970):
 - σύσταση του περιφερειακού ταμείου
 - Διαμόρφωση Ολοκληρωμένης Προσέγγισης για την ανάπτυξη των περιφερειών (ΜΟΠ).
- Ενσωμάτωση των περιβαλλοντικών ενδιαφερόντων στο σώμα της ΚΑΠ προς το τέλος της δεκαετίας του 1980, στο πλαίσιο των “συνοδευτικών μέτρων”.

Νέα Ευρωπαϊκή Πολιτική Αγροτικής ανάπτυξης 2/3

- Ευρωπαϊκό μοντέλο αγροτικής ανάπτυξης (βλ. Έκθεση της Ευρωπαϊκής Ένωσης το “Μέλλον της Αγροτικής Κοινωνίας”), ως στρατηγική αντιμετώπισης 3 βασικών προβλημάτων:
 - Πιέσεις της σύγχρονης ανάπτυξης σε αγροτικές περιοχές εγγύς των αστικών,
 - Φθίνουσα πορεία της γεωργίας (ανάγκη διαφοροποίησης των αγροτικών περιοχών),
 - Κρίση των απομακρυσμένων και λιγότερο ευνοημένων περιοχών (ορεινές, νησιώτικες).
- Συνέδριο για την Αγροτική Ανάπτυξη του Cork: παράλληλη χωρική ανάπτυξη της υπαίθρου.

Νέα Ευρωπαϊκή Πολιτική Αγροτικής ανάπτυξης 3/3

- Franz Fischler, Επίτροπος της Κοινότητας για τη Γεωργία και την Ανάπτυξη, επιχειρηματολογεί υπέρ ενός πολυλειτουργικού ευρωπαϊκού μοντέλου γεωργίας (1998): αειφορική λειτουργία αγροτικών περιοχών.
- Πρόσφατες αλλαγές στην Πολιτική Αγροτικής Ανάπτυξης:
 - πληρέστερη αποσύνδεση των ενισχύσεων από το ύψος της παραγωγής,
 - δυναμική διαφοροποίηση,
 - πολλαπλή συμμόρφωση στον καταρτιζόμενο κώδικα ορθών γεωργικών πρακτικών,
 - αύξηση του συντονισμού και της ολοκλήρωσης των μέτρων αγροτικής ανάπτυξης.

Βιβλιογραφία 1/2

- J. Gray (2000), The CAP and the Reinvention of the Rural in the European Community, *Sociologia Ruralis*, Vol. 40, No 1, pp. 30-52
- Bebbington, A. and J. Farrington (1993) Governments, NGOs and Agricultural Development: Perspectives on Changing Inter-Organisational Relationships, *The Journal of Development Studies*, Vol. 29, No.2, pp. 199-219
- Γ. Ζαϊμάκης (2002) *Κοινοτική Εργασία και Τοπικές Κοινωνίες*, Ελληνικά Γράμματα, σελ. 153-197
- N. Ward and K. McNicholas (1998) Reconfiguring Rural Development in the U.K.: Objective 5b and the New Rural Governance, *Journal of Rural Studies*, Vol 14, No 1, pp.27-39

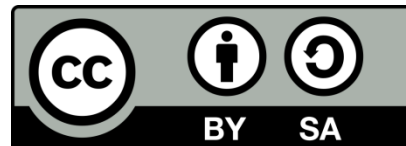
Βιβλιογραφία 2/2

- J. D. van der Ploeg, H. Renting, G. Brunori, K. Knickel, J. Mannion, T. Marsden, K. de Roest, E. Sevilla-Guzman & F. Ventura (2000), Rural Development: From Practices and Policies towards Theory, *Sociologia Ruralis*, Vol 40, No 4, pp.391-410
- T. Marsden (1998), New Rural Territories: Regulating the Differentiated Rural Spaces, *Journal of Rural Studies*, Vol 14, No 1, pp. 107-117
- D. Barjolle, J. Chappuis and B. Sylvander (2000), From Individual Competitiveness to Collective Effectiveness: a Study on Cheese with Protected Designations of Origin, I. S.H.S/ EAAE, pp.1-16

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδεια χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

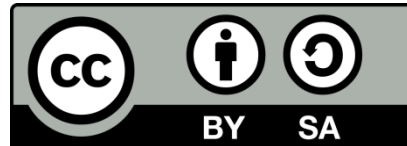
Σημείωμα Αναφοράς

- Copyright Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών 2014. Τμήμα Αγροτικής Οικονομίας και Ανάπτυξης, Χαράλαμπος Κασίμης. «Κοινωνιολογία της Αγροτικής Ανάπτυξης». Έκδοση: 1.0. Αθήνα 2014. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση: <http://oceclass.aua.gr/>

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά, Παρόμοια Διανομή 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων, π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

Η άδεια αυτή ανήκει στις άδειες που ακολουθούν τις προδιαγραφές του Ορισμού Ανοικτής Γνώσης [2], είναι ανοικτό πολιτιστικό έργο [3] και για το λόγο αυτό αποτελεί ανοικτό περιεχόμενο [4].

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>

[2] <http://opendefinition.org/okd/ellinika/>

[3] <http://freedomdefined.org/Definition/EI>

[4] <http://opendefinition.org/buttons/>

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.